

СОЛОМАХА А. В.

*кандидат філологічних наук,
доцент кафедри іноземних мов і методики їх навчання,
Київській університет імені Бориса Грінченка
м.Київ, Україна*

ТЕНДЕНЦІЇ РОЗВИТКУ ДИСТАНЦІЙНОГО НАВЧАННЯ У ВНЗ УКРАЇНИ

Приєднання України до Болонської декларації передбачає не лише перехід вітчизняної системи вищої освіти на модульно-рейтингову систему, а й підвищення її якості шляхом оновлення змісту навчальних дисциплін та методів їх навчання у ВНЗ, забезпечення доступності освітніх послуг та реалізації концепції освіти у продовж життя, індивідуалізація навчання тощо. Найперспективнішим шляхом, за допомогою якого можливо швидко досягти зазначених цілей, на сьогодні вважається запровадження дистанційного навчання у ВНЗ.

Останнім часом теоретичні, методологічні та практичні питання запровадження дистанційного навчання у ВНЗ України стали предметом розгляду багатьох досліджень як вітчизняних, так і зарубіжних науковців та педагогів, таких як В. Ю. Биков, І. М. Ібрагімов, Б. І. Шуневич, П. В. Стефаненко, Д. Кіган, Д. Моррис, П. Майер, Є. С. Полат, А. В. Хуторський та ін.

Думки дослідників щодо впровадження дистанційної форми навчання досить протилежні: одні визнають її універсальною формою освіти, яка з часом замінить традиційну; інші вважають таке навчання зібранням засобів та методів трансляції учбової інформації за допомогою сучасних комунікаційних технологій.

Б. І. Шуневич у своїх дослідках аналізує досвід впровадження дистанційного навчання в країнах Європи та США за сімома показниками, такими як «1) нормативно-правова база організації дистанційного навчання; 2)

освітні заклади та інші установи, які впровадили ДН; 3) джерела їх фінансування та основні витрати; 4) навчальні програми, дистанційні курси, які освітні заклади пропонують студентам дистанційного навчання; 5) механізми оцінювання знань студентів; 6) шляхи підвищення кваліфікації викладачів ДН; 7) віртуальні навчальні середовища, які використовуються у ВНЗ» [3, с. 65]. Цей дослідник вважає, що в українських ВНЗ використовуються лише елементи дистанційного навчання, а повноцінна його організації на зразок західних ВНЗ поки що відсутня.

Мета доповіді – проаналізувати стан впровадження дистанційного навчання у ВНЗ України, базуючись на семи показниках, запропонованих Б. І. Шуневичем.

Традиційно в українських ВНЗ існують такі форми навчання як денна, вечірня, заочна та екстернатна. У 2000 році з'явився наказ Міністерства освіти та науки України «Про створення Українського центру дистанційної освіти» (7 серпня 2000 р. № 293), основними завданнями якого було:

- розробка концепції дистанційної освіти в Україні;
- розробка проектів нормативно-правової бази функціонування дистанційної освіти;
- розробка та апробація засобів навчально-методичного забезпечення дистанційної освіти;
- вироблення механізму використання електронних та телекомунікаційних засобів у реалізації дистанційної освіти;
- проведення експертної роботи з оцінки організації дистанційної освіти та засобів навчально-методичного забезпечення;
- координація діяльності вищих навчальних закладів України в напрямку організації та здійснення дистанційної освіти;
- забезпечення підготовки, перепідготовки та підвищення кваліфікації фахівців за дистанційною формою освіти» [2].

У 2004 році з'являється Положення про дистанційне навчання (Затверджено наказом Міністерства освіти і науки України 21.01.2004 № 40), в

якому дистанційне навчання трактується як «індивідуалізований процес передання і засвоєння знань, умінь, навичок і способів пізнавальної діяльності людини, який відбувається за опосередкованої взаємодії віддалених один від одного учасників навчання у спеціалізованому середовищі, яке створене на основі сучасних психолого-педагогічних та інформаційно-комунікаційних технологій. У процесі дистанційного навчання використовуються дистанційні курси – інформаційні продукти, які є достатніми для навчання за окремими навчальними дисциплінами» [1].

Проте, незважаючи на те, що переважна більшість ВНЗ України має інститути, кафедри, лабораторії з дистанційного навчання, стверджувати, що вони займаються саме цією формою навчанням важко, її можна назвати лише заочно-дистанційною.

У країнах Європи та США дистанційне навчання – цілком альтернативна форма отримання вищої освіти, наслідком якої є отримання повноцінного диплома, часто в якому навіть не вказується, що ця вища освіта отримувалася саме дистанційно, адже програми підготовки студентів очних форм та дистанційної форми повністю збігаються. Існує велика кількість Відкритих та віртуальних університетів, які надають освіту лише дистанційно (Віртуальний університет Кентуккі (США), Національний технологічний університет (США), Університет Західних губернаторів (США), Теленавчання (Канада), Університет Оберта де Каталонья (Іспанія), Телепедагогіка (Франція), Інтернет коледж НКІ (Норвегія) тощо) та ланка ВНЗ, які пропонують її як одну з форм отримання вищої освіти (Університет Норвіч (США), Університет техаської системи Телекампус (США), Університет Бріггама Юнга (США), Університет Декін (США) тощо) [3, с. 66]. Проте слід зауважити, що більшість ВНЗ та Відкритих університетів з дистанційною формою навчання, приймають екзамени безпосередньо у студента, а не дистанційно. Тобто дистанційне навчання не означає повну віртуальність, і контроль набутих знань та навичок відбувається традиційно під час іспитів у присутності екзаменаторів та студентів. Тому фактично можна сказати, що дистанційне навчання в Європі та США має певні

ознаки української заочної форми навчання, з тією відмінністю, що лекції, практичні заняття та поточний контроль здійснюється за допомогою супутникового телебачення, інтернету, електронної пошти, оцифрованих літературних та наукових джерел тощо.

Зазначимо, що на відміну від інших країн, в Україні поза нормативно-правовою базою знаходиться як укладачі дистанційних курсів, так і українські викладачі-наставники дистанційного студента, адже дотепер відсутній механізм введення, розрахунку та оплати в педагогічному навантаженні роботи по підготовці дистанційних курсів, захисту авторських прав на ці курси тощо. Типовою практикою сьогодення викладача, доцента, професора українського ВНЗ є безкоштовна, примусова, за рахунок свого вільного часу розробка дистанційних курсів. На відміну від своїх європейських та американських колег-укладачів дистанційних курсів, яким в цьому трудомісткому процесі допомагають програмісти, веб-дизайнери, системні адміністратори тощо, український укладач дистанційного курсу, повинен бути спеціалістом в різних галузях комп'ютерних наук. Крім того, у західних ВНЗ, Відкритих та віртуальних університетах відбувається ретельна підготовка викладача до роботи з дистанційними студентами. Такий викладач займається, як правило, суто дистанційним навчанням студентів.

Проблемою українських ВНЗ є не лише недосконала нормативно-правова база, яка не дозволяє розвиватися дистанційному навчання у ВНЗ та отримувати повноцінний диплом, а й брак фінансування. Як правило, більшість коштів для організації цієї форми навчання ВНЗ отримують від урядів своїх країн, частково – від плати за навчання та продажу розроблених дистанційних курсів, від оплати за наукові дослідження для вітчизняних і зарубіжних організацій, за передачу бізнес-моделі, спонсорських коштів тощо. І це значні кошти, наприклад, бюджет Відкритого університету Нідерландів становить 50 мільонів євро, 15% яких витрачається на інноваційну діяльність. Тобто якщо там кошти витрачаються на інновації, то для України до сьогодні актуальним є подолання відставання інформаційно-комунікаційних мереж передачі даних, які

відзначаються недостатньою пропускнуою здатністю, надійністю зв'язку та його низькою якістю.

Однією з ознак дистанційного навчання є його інтерактивність, яка може бути забезпечена саме високоякісною інформаційно-комунікаційною мережею передачі даних. Саме інтерактивність передбачає можливість постійного контактування з викладачем-наставником у разі нерозуміння навчального матеріалу, отримання як індивідуальних on-line консультацій, так і участь за допомогою Skype в колективних обговореннях тощо. Як наслідок, забезпечується індивідуальний підхід до кожного дистанційного студента. Можна констатувати, що для українських ВНЗ забезпечення такої інтерактивності на теперішній час неможливо і технічно, і економічно.

Останні дослідження діяльності основних центрів дистанційного навчання в Україні, що створенні на базі ВНЗ, показали, що вони на сьогоднішній день насамперед проводять роз'яснення щодо нової форми навчання та підготовку викладачів, які планують навчати за дистанційною технологією і мають для цього можливість.

Таким чином, повноцінного дистанційного навчання в українських ВНЗ, наслідком якого є отримання диплома відповідного освітньо-кваліфікаційного рівня, не відбувається. В найкращому випадку пропонується так звана комбінована форма, а саме заочно-дистанційна, та студенти мають правовий статус слухача заочної форми навчання, з обов'язковими очними сесіями.

Список використаних джерел

1. *Положення* про дистанційне навчання (Затверджено наказом Міністерства освіти і науки України 21.01.2004 № 40).
2. Про створення Українського центру дистанційної освіти Наказ МОН № 293 від 07.07.2000 року
3. *Шуневич, Б.* Дистанційна освіта: зарубіжний досвід на матеріалі англійської мови // *Іноземні мови.* – 2003. – № 3. – С. 64–66.